

16. Ламбен Жан Жак. Менеджмент, ориентированный на рынок : пер. с англ. / под ред. В.Б. Колчанова. – СПб. : Изд-во "Питер", 2004. – 800 с.
17. Нэмцов В.Д. Стратегічний менеджмент : навч. посібн. / В.Д. Немцов, Л.Є. Довгань. – К. : ТОВ "УВПК Ексоб", 2001. – 560 с.
18. Вовчак А.В., Камишніков Р.В. Конкурентні переваги підприємства: сутність і класифікація // Маркетинг в Україні. – 2005. – № 2. – С. 50-53.
19. Отенко І.П. Управління конкурентними перевагами підприємства / І.П. Отенко, Є.О. Полтавська. – Х. : Вид-во ХНУ, 2005. – 212 с.
20. Белецкая И.И. Современный механизм формирования конкурентных преимуществ в свете эволюции их теории // Прометей. – 2005. – № 1. – С. 167-172.
21. Оберемчук В.Ф. Стратегія підприємств. – К. : Вид-во МАУП, 2000. – 128 с.
22. Ворожейкін В.Н. Демоніполізація економіки як елемент ринкових відносин / В.Н. Ворожейкін, Ф.Ф. Рыбаков. – СПб, 1994. – С. 84-87.
23. Симоненко В.К. Регионы Украины: Проблемы развития. – К. : Вид-во "Наук. думка", 1997. – С. 37-54.
24. Єврорегіон "Буг": Зовнішньоекономічна діяльність Волинського суспільно-територіального комплексу / за ред. Б.П. Клімчука, П.В. Луцишина. – Луцьк : Вид-во ВолДУ, 1998. – 205 с.

УДК 330.341.1 *Асист. Т.Й. Товт – Мукачівський державний університет*

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ОБСЯГ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Визначено фактори, що впливають на інноваційний розвиток промислових підприємств. З використанням кореляційно-регресійного аналізу розроблено багатфакторну модель залежності показника обсягу фінансування інноваційної діяльності у промисловості від фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості та обсягу реалізованої промислової продукції. Результати дослідження оцінено за допомогою системи коефіцієнтів.

Ключові слова: фінансове забезпечення, обсяг фінансування інноваційної діяльності у промисловості, кореляційно-регресійний аналіз.

Assist. T.Yo. Tovt – State University of Mukachevo

Factors of influence on the volume of financing innovative activity of industrial enterprises in Ukraine

In the article the factors which have an influence on innovative development of industrial enterprises are determined. With the use of correlation-regressive analysis the multifactor model of dependence of index of volume of financing innovative activity is developed in industry from a financial result from ordinary activity before taxation at industry and volume of the realized industrial products. Research results are appraised by the system of coefficients.

Keywords: financial providing, volume of financing of innovative activity in the industry, correlation-regressive analysis.

В умовах утвердження ринкової економіки в нашій державі машинобудування розглядають як найбільший комплекс, від діяльності якого залежить конкурентоспроможність вітчизняних товарів і послуг як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. У країнах з розвинутою ринковою економікою розвитку цієї галузі приділяють особливу увагу, адже саме галузь машинобудування вважають основним джерелом постійних інноваційних ініціатив. Так, наприклад, у США на його частку припадає близько 10 % ВВП, 45 % зайня-

тих і майже 40 % основного капіталу [1]. Проте в Україні ці показники є набагато нижчими, зокрема, за останні роки частка наукомісткої продукції, що випускається із використанням передових технологій, знизилася майже вдвічі.

Проблеми, які виникають під час здійснення інноваційної діяльності машинобудівних підприємств, можна виявити, аналізуючи фактори, що стримують впровадження інновацій. Під факторами розуміють умови, потрібні для здійснення цих процесів, а також причини, що впливають на їх результати. Наявність великої кількості факторів, що мають вплив на інноваційний розвиток машинобудівних підприємств, зумовлює потребу їх систематизації. Їх умовно можна поділити на три групи – економічні, виробничі та правові.

До економічних факторів можна віднести: нестачу власних коштів підприємств (найбільш вагомий економічний фактор); недостатню фінансову підтримку держави; великі витрати на нововведення; високий економічний ризик; тривалий термін окупності нововведень; невизначеність термінів інноваційного процесу; низький платоспроможний попит на продукцію; складність залучення фінансових ресурсів з інших джерел (позикових і залучених коштів) через низьку привабливість галузі машинобудування для інвестування в інновації; нерозвиненість фінансового ринку і неготовність капіталу до широкого інвестування в інноваційну сферу.

До виробничих факторів відносять: нестачу інформації про нові технології і ринки збуту; відсутність можливостей для кооперації з іншими підприємствами та науковими організаціями; незавершений характер інноваційно-дослідницьких робіт, коли інновацію для впровадження у виробництво потрібно ще значно доопрацьовувати і адаптувати; несприйнятливність підприємств до нововведень; відсутність кваліфікованого управління інноваційними процесами, спрямованого на підвищення якості продукції, отримання конкурентних переваг; поглиблену сировинну орієнтацію вітчизняних підприємств.

Серед правових факторів можна виділити недосконалість інструментів правового регулювання інноваційної діяльності, особливо у сфері захисту прав інтелектуальної власності, трансферу технологій та відсутність оптимального рівня оподаткування інноваційних розробок підприємств.

Дослідженню тенденцій фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств, вивченню джерел і особливостей інвестиційно-інноваційного розвитку суб'єктів господарювання в галузі машинобудування присвячено наукові праці таких вчених, як С.В. Бреус [2], О.Є. Кузьмін, С.В. Князь [3], Д.В. Малащук [4], В.Л. Отецький [5], П.С. Харів [6] та ін.

Незважаючи на існування значної кількості теоретико-методологічних розробок зарубіжних і вітчизняних вчених з питань інвестиційно-інноваційної діяльності промислових підприємств, недостатньо висвітленим є визначення факторів, що найбільш істотно впливають на активізацію процесів залучення і використання фінансових ресурсів, та обґрунтування засад формування механізму фінансування інноваційного розвитку машинобудівних підприємств.

Метою дослідження є визначення факторів, які впливають на фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств, побудова з викорис-

танням кореляційно-регресійного аналізу взаємозв'язку між ними та оцінка їх взаємозалежності за допомогою системи коефіцієнтів.

Аналіз показників функціонування і розвитку промислових підприємств України вказує на низьку інтенсивність інноваційних процесів, скорочення масштабів впровадження інновацій у промисловості (за 2008 р. лише 10,8 % вітчизняних промислових підприємств впроваджували інновації) [7], зростання собівартості виготовлюваної продукції та зниження її конкурентоспроможності. Встановлено, що одним із факторів, які здійснюють вагомий вплив на згортання інноваційної діяльності у промисловості, зокрема й вітчизняних машинобудівних підприємств, є дефіцит фінансових ресурсів.

Активізація процесів впровадження інновацій у виробничо-господарську діяльність машинобудівних підприємств потребує залучення відповідних обсягів фінансових ресурсів, що здатні забезпечити досягнення належного рівня їх прибутковості.

Дослідженнями встановлено, що основним джерелом фінансування витрат промислових підприємств, зокрема й машинобудівних, на інноваційну діяльність залишаються власні (реінвестиційні) кошти. Аналіз статистичних даних вказує на те, що за період 2000-2008 рр. їх частка в загальному обсязі витрат на фінансування інноваційної діяльності у 2000 р. становила 79,6 %, а у 2008 р. – вже 60,6 %, що свідчить про тенденцію до зменшення можливостей фінансування із цього джерела [7].

Незаперечним є той факт, що будь-яка інновація потребує залучення потрібних і в достатніх обсягах фінансових ресурсів. Проблема полягає в пошуку джерел відповідних ресурсів, і зокрема збільшенні обсягів фінансування інноваційної діяльності підприємств.

Переважає більшість суб'єктів господарювання у промисловості, зокрема й у галузі машинобудування, створюють інноваційну продукцію, послуги, забезпечують фінансування інноваційних процесів за рахунок власних коштів. Тому доцільним є визначення факторів, які мають прямий вплив на обсяг фінансування інноваційної діяльності у промисловості України за такими показниками:

- фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування в промисловості;
- обсяг реалізованої промислової продукції.

Для дослідження тенденцій розвитку обсягу фінансування інноваційної діяльності в промисловості протягом 2000-2008 рр. застосуємо багатфакторний кореляційно-регресійний аналіз [8], використавши абсолютні значення показників (табл. 1).

Як видно з табл. 1, спостерігається стійка тенденція до зростання цих показників протягом 2000-2008 рр. Обсяг фінансування інноваційної діяльності в промисловості зріс з 1757,1 до 11994,2 млн грн, тобто на 10237,1 млн грн (6,8 разів); фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості збільшився з 8834,6 млн грн до 21743,5 млн грн, тобто на 12908,9 млн грн (у 2,5 раза); обсяг реалізованої промислової продукції зріс з 182718,3 млн грн до 916618,3 млн грн, тобто на 733900 млн грн (або в 5 ра-

зів). Зазначимо, що за досліджуваний період обсяг фінансування інноваційної діяльності в промисловості зростає більшими темпами, ніж обсяг реалізованої промислової продукції і фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості.

Табл. 1. Показники обсягу фінансування інноваційної діяльності, фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування та обсягу реалізованої продукції у промисловості в Україні за 2000-2008 рр.*

Роки	Обсяг фінансування інноваційної діяльності в промисловості, млн грн, Y_x	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості, млн грн, x_1	Обсяг реалізованої продукції промисловості, млн грн, x_2
2000	1757,1	8834,6	182718,3
2001	1971,4	8537,2	210842,7
2002	3013,8	2866,5	229634,4
2003	3059,8	7137,0	289117,3
2004	4534,6	18936,9	400757,1
2005	5751,6	28264,3	468562,6
2006	6160,0	34699,6	551729,0
2007	10850,9	43700,9	717076,7
2008	11994,2	21743,5	916618,3

* Джерело. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>

Модель залежності показника – обсягу фінансування інноваційної діяльності у промисловості від фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості та обсягу реалізованої промислової продукції можна зобразити за допомогою такого лінійного рівняння регресії виду:

$$Y_x = a_0 + a_1 x_1 + a_2 x_2, \quad (1)$$

де: Y_x – обсяг фінансування інноваційної діяльності в промисловості, млн грн (результативна ознака); x_1 – фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості, млн грн (факторна ознака); x_2 – обсяг реалізованої продукції промисловості, млн грн (факторна ознака); a_0 – значення Y_x за $x_i = 0$ (економічного змісту не має); a_1, a_2 – коефіцієнти регресії (параметри регресії), які показують середню зміну результативної ознаки (Y_x) у разі зміни факторних ознак (x_1, x_2) на одиницю. Результати виконаного кореляційно-регресійного аналізу за допомогою матричних розрахунків в електронних таблицях Microsoft Excel зведемо у табл. 2.

З табл. 2. бачимо, що рівняння регресійної залежності обсягу фінансування інноваційної діяльності у промисловості (Y_x) від фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості (x_1) та обсягу реалізованої промислової продукції (x_2), матиме вигляд:

$$Y_x = -996,97 + 0,013 x_1 + 0,014 x_2$$

Параметр a_0 має від'ємне значення ($-996,97$) і показує, яке б значення мала результативна ознака (показник обсягу фінансування інноваційної діяльності у промисловості) за нульового значення факторних ознак (x_1 – фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості, x_2 – обсягу реалізованої промислової продукції), тобто за $x_1, x_2 = 0$. За

такої тенденції розвитку у 2000-2008 рр. обсяг фінансування інноваційної діяльності у промисловості України, якщо б значення фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості та обсягу реалізованої промислової продукції були нульові, мав би від'ємне значення, яке б становило (- 996,97) млн грн. Звідси можемо зробити висновок про те, що обсяг фінансування інноваційної діяльності у промисловості протягом досліджуваного періоду залежить від зазначених вище факторів, без їхнього впливу не було б фінансування інноваційної діяльності в нашій країні.

Табл. 2. Результати багатofакторного кореляційно-регресійного аналізу тенденцій впливу фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування та обсягу реалізованої продукції у промисловості на обсяг фінансування інноваційної діяльності в Україні за 2000-2008 рр.

Показник	Значення показника
Параметри рівняння регресії	$a_0 = -996,97$
	$a_1 = 0,013$
	$a_2 = 0,014$
Форма рівняння регресії	$Y_x = -996,97 + 0,013 x_1 + 0,014 x_2$
Коефіцієнт детермінації R^2 , %	97
Перевірка істотності зв'язку (критерій Фішера), $F_{ст} > F_{кр}$	$97,19 > 5,14$
Коефіцієнт кореляції між обсягом фінансування інноваційної діяльності і фінансовим результатом від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості r_{yx1} , %	73,77
Коефіцієнт кореляції між обсягом фінансування інноваційної діяльності і обсягом реалізованої продукції у промисловості r_{yx2} , %	98,43
Коефіцієнт кореляції між фінансовим результатом від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості і обсягом реалізованої промислової продукції r_{x1x2} , %	72,55

Параметр регресії a_1 дорівнює 0,013 – отже, у разі збільшення (зменшення) фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості на 1 млн грн обсяг фінансування інноваційної діяльності у промисловості України має збільшитися (зменшитися) на 0,013 млн грн. Параметр регресії a_2 дорівнює 0,014 – отже, за збільшення (зменшення) обсягу реалізованої промислової продукції на 1 млн грн обсяг фінансування інноваційної діяльності у промисловості України має збільшитися (зменшитися) на 0,014 млн грн.

Підставивши абсолютні значення показників, які наведені в табл. 1, в отримане лінійне рівняння регресії $Y_x = -996,97 + 0,013 \cdot x_1 + 0,014 \cdot x_2$ і розв'язавши його, отримаємо розрахункові значення результативної ознаки – обсягу фінансування інноваційної діяльності у промисловості України за досліджуваний період. Динаміку фактичного і розрахункового значення обсягу фінансування інноваційної діяльності у промисловості України за 2000-2008 рр. зображено на рисунку.

Рис. Динаміка фактичного і розрахункового значення обсягу фінансування інноваційної діяльності у промисловості України за 2000-2008 рр.

Як видно з рисунку, лінійна модель була вибрана правильно і має надзвичайно ефективне застосування в сучасних умовах, що підтверджується отриманими даними, оскільки фактичний і розрахунковий показники обсягу фінансування інноваційної діяльності у промисловості України мають незначне відхилення.

У табл. 2 дано оцінку зв'язку між фактичним значенням обсягу фінансування інноваційної діяльності у промисловості України, фінансовим результатом від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості та обсягом реалізованої промислової продукції за допомогою системи коефіцієнтів: коефіцієнта детермінації, F -критерію Фішера та коефіцієнтів кореляції.

З виконаних розрахунків бачимо, що залежність обсягу фінансування інноваційної діяльності у промисловості від фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості та обсягу реалізованої промислової продукції є адекватною ($R^2 \geq 1$) і досить сильною. Про це свідчить коефіцієнт детермінації, який показує практично повну залежність обсягу фінансування інноваційної діяльності у промисловості від дії цих факторів, тобто 97 % обсягу фінансування інноваційної діяльності у промисловості України за 2000-2008 рр. залежить від впливу цих факторів.

Перевірка істотності зв'язку за критерієм Фішера показала, що зв'язок між обсягом фінансування інноваційної діяльності у промисловості, фінансовим результатом від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості та обсягом реалізованої промислової продукції справді існує, крім цього він є істотним і не випадковим. Значний розрив між табличним ($F_{кр} = 5,14$) і розрахунковим ($F_{см} = 97,19$) значеннями критерію Фішера вказує на пряму залежність між значенням результативної і факторних ознак, а також максимальну наближеність цієї форми вираження залежності до лінійного рівняння.

Рівень щільності взаємозв'язку між результативною та кожною з факторних ознак, а також й між обома факторними ознаками охарактеризуємо за розрахованими коефіцієнтами кореляції (табл. 2). Так, коефіцієнт кореляції між обсягом фінансування інноваційної діяльності і фінансовим результатом

від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості r_{yx1} становить 73,77 %; коефіцієнт кореляції між обсягом фінансування інноваційної діяльності і обсягом реалізованої продукції у промисловості r_{yx2} становить 98,43 %; коефіцієнт кореляції між фінансовим результатом від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості і обсягом реалізованої промислової продукції r_{x1x2} становить 72,55 %. Як бачимо, зв'язок між досліджуваними показниками є досить щільним.

Таким чином, можемо зробити висновок, що взаємозв'язок між обсягом фінансування інноваційної діяльності у промисловості, фінансовим результатом від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості та обсягом реалізованої промислової продукції описується за допомогою лінійної залежності, що дає змогу спрогнозувати значення обсягу фінансування інноваційної діяльності у промисловості України. Між наведеними ознаками насправді спостерігається тісний, істотний і невипадковий взаємозв'язок.

Коливання значень одиниці фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості спричиняють більші коливання обсягу фінансування інноваційної діяльності у промисловості, ніж зміна значення одиниці обсягу реалізованої промислової продукції, що пояснюється тим, що фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості може стати джерелом фінансування інноваційних процесів, цим самим збільшуючи обсяги власних фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.

Оскільки переважна більшість промислових підприємств, зокрема й у галузі машинобудування, створюючи інноваційну продукцію використовує власні кошти, то визначено, що основними факторами впливу на обсяг фінансування інноваційної діяльності є фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування в промисловості та обсяг реалізованої промислової продукції.

За результатами здійсненого дослідження можемо зробити висновок про те, що забезпечити ефективний розвиток виробництва та удосконалення технологічних процесів на інноваційних засадах сьогодні здатні машинобудівні підприємства з чисельністю працівників 500-1000 осіб і більше, які спроможні покривати до 85-90 % витрат на інноваційну діяльність за рахунок власних ресурсів, здатні реінвестувати як власні кошти, так і залучати капітал вітчизняних та іноземних інвесторів на взаємовигідних умовах.

Література

1. **Голляк Ю.Б.** Інноваційні перетворення української економіки в контексті міжнародної конкуренції / Ю.Б. Голляк // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 7. – С. 43-54.
2. **Бреус С.В.** Роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності машинобудівного комплексу України / С.В. Бреус // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 1. – С. 162-169.
3. **Кузьмін О.Є.** Інвестиційна та інноваційна діяльність : монографія / О.Є. Кузьмін, С.В. Князь. – Львів : Вид-во ЛБІ НБУ, 2003. – 233 с.
4. **Малащук Д.В.** Особливості інноваційного потенціалу машинобудування України / Д.В. Малащук // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 2. – С. 111-120.
5. **Отецький В.Л.** Інвестиції та інновації: проблеми теорії і практики / В.Л. Отецький : монографія. – К. : Вид-во "Фенікс", 2003. – 320 с.
6. **Харів П.С.** Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів / П.С. Харів : монографія. – Тернопіль : Вид-во "Економічна думка", 2003. – 326 с.

7. Веб-сайт Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.

8. Лук'яненко І.Г. Економетрика / І.Г. Лук'яненко, Л.І. Краснікова : підручник. – К. : Вид-во "Знання", 1998. – С. 171-204.

УДК 332.055 Ст. викл. О.В. Феєр – Мукачівський державний університет

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ ТА ЇХ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ СКЛАДНИК

Розглянуто питання щодо здійснення переходу від планової до ринкової економічної системи та охарактеризовано досвід країн. Здійснено оцінку структурних зрушень в економіці країни. Визначено значення іноземних інвестицій як чинника пришвидшення економічних перетворень. Запропоновано основні завдання державної інвестиційної політики. Встановлено, що ефективне здійснення структурної трансформації економіки можливе лише за умови залучення усіх джерел формування інвестиційного потенціалу. Для того, щоб ці прогресивні напрями інвестиційної стратегії та важливі складники її ефективності було реалізовано, потрібно всіма можливими засобами нарощувати й підтримувати інтелектуальний потенціал інвестиційної діяльності, стимулювати підвищення його творчої віддачі, реконструювати старий господарський механізм і створити новий – інноваційного типу.

Ключові слова: трансформація, планова економічна система, ринкова економічна система, інвестиція, іноземна інвестиція, джерела інвестування, інвестиційна стратегія, державна політика у сфері інвестицій.

Senior lecturer O.V. Feyer – Mukachevo State University

Transformation processes in economy of Ukraine and their investment constituent

A question in relation to realization of transition from planned to the market economic system is considered and described experience of countries. Estimation of structural changes is carried out in the economy of country. The role of foreign investments as factor of acceleration of economic transformations is certain. The basic tasks of state investment policy are offered. It is set that effective realization of structural transformation of economy is possible only on condition of bringing in of all sources of forming of investment potential. In order that these progressive directions of investment strategy and important components of its efficiency were realized, it is needed all possible facilities to grow and support intellectual potential of investment activity, stimulate the increase of him creative return, to reconstruct an old economic mechanism and create new - innovative type.

Keywords: transformation, planned economic system, market economic system, investment, foreign investment, sources of investing, investment strategy, state policy in the field of investments.

Вступ. Зміни, що відбуваються у всіх сферах суспільного життя України вказують на те, що перехід від однієї суспільної формації господарювання до іншої пов'язаний з труднощами саме її економічного складника. Заміна системи управління, формування приватного сектора, поява нових підприємств з інноваційною поведінкою і відношенням до праці відбуваються в складних умовах, які не були притаманні жодній європейській країні.

Тому ця проблематика є актуальною і її розглядають як іноземні, так і українські вчені-дослідники: Е. Мокжицький, А. Річард, Л. Коларська-Бобинська, П. Махонін. Занг В.-Б., Л. Бальцеревич, Д. Хелд., Д. Гольдблатт, Е. Макгрю, Дж. Перратон, Г. Хакен, Е. Арато, К. Джовітт, В. Геєць, І. Школа,